

ICOMONin vuosikokous Belgradissa 2014

Outi Järvinen

(kuvat Outi Järvinen ja Goran Stevanović)

ICOMin raha- ja pankkimuseoiden komitean ICOMONin (<http://network.icom.museum/icomon/>) vuosikokous ja kongressi oli tänä vuonna Serbian pääkaupungissa Belgradissa. Kokousta isännöi Serbian kansallispankki (<http://www.nbs.rs/internet/english/index.html>). Pankki perustettiin valtion valvomana yksityispankkina 1884 tuolloisessa Serbian kuningaskunnassa, joten sen lasketaan täyttävän kuluvana vuonna 130 vuotta. Juhlallisuudet oli ajoitettu heinäkuun ensimmäiselle viikolle, ja ICOMONin kokous järjestettiin isäntien toiveesta samaan aikaan. Osallistuin kokoukseen muutaman vuoden tauon jälkeen, sillä edelliset kokouspaikat, Rabat Marokossa ja Rio de Janeiro Brasiliassa, olivat liian kalliin ja hankalan matkan takana. Hallituksen jäsenenä olisi toki syytä olla paikalla, sillä hallitus kokoontuu konkreettisesti vain vuosikokouksen yhteydessä, muut kokoukset järjestetään verkossa.

Kongressin osanottajat oli istutettu pöydän ääreen maittain englannin kielen mukaan aakkostettuina. Suomen edustus istui Kyproksen ja Ranskan välissä, vastapäätä Alankomaat, Venäjä, Sveitsi ja Uganda.

ICOMON päätettiin perustaa 1994, ja se on sen jälkeen kokoontunut vuosittain. Komiteassa on reilut 100 jäsentä, ja osallistumisprosentti on ollut korkea, tosin viime vuosina laskusuunnassa. ICOMONiin kuuluu paljon yhteisjäseniä, lähinnä pankkien ylläpitämiä museoita, jotka lähettävät kokouksiin usein enemmän kuin yhden henkilön. Belgradin kokouksessa oli viitisenkymmentä osallistujaa, pääosa heistä pankkimuseoiden edustajia. Tilanteen voinee tulkita olevan seurausta monien maiden kulttuuri- ja museoalan julkisen rahoituksen kiristymisestä. Merkillepantavaa on, että Aasian ja Afrikan maiden suhteellinen edustus on selvästi nousussa. On mielenkiintoista nähdä, vaikuttaako tämä henkilövalintoihin, kun hallituksen vaali järjestetään seuraavan kerran ICOMin yleiskokouksen yhteydessä Milanossa 2016. Tuolloin on erovuorossa moni eurooppalainen hallituksen jäsen. Edustuksia ei tosin ole jaettu maantieteellisesti vaan museotyyppellä ja maanosia joustavasti yhdistellen. Itse edustan virallisesti kansallismuseoita, mutta samalla myös Pohjoismaita kuten Ian Wiséhn Ruotsin rahamuseosta ennen minua sekä ICOMONin perustajajäseniin lukeutuva Tuukka Talvio ennen häntä.

ICOMONissa halutaan painottaa erityisesti numismaattisia kokoelmia koskettavia museologisia kysymyksiä erotuksena puhtaasta numismaattisesta tutkimuksesta. Kongressin teema on yleensä isäntäorganisaation ehdotus, ja aihepiiriin vaikuttaa aika lailla se, että isäntinä toimivat useimmiten pankit. Hallitus pyrkii toki muotoilemaan idean niin, että se houkuttelisi myös kulttuurihistoriallisia museoita. Tämänkertainen teema, *Raising Heritage and Financial Education Awareness* painotti museotyön pedagogista puolta. Useissa puheenvuoroissa esiteltiinkin projekteja, joilla oli sosiaalipoliittinen tai kansalaiskasvatuksellinen lähtökohta, ja tähtäimenä erityisesti lasten ja nuorten parempi taloudellinen lukutaito sekä rahan konkreettisen arvon ymmärtäminen. Tarkoituksena ei siis ole kasvattaa kävijälukuja, vaan kantaa yhteiskunnallista vastuuta. Ohjelma koostui esitelmäsessioista ja yhdestä näyttelytyöpajasta, mutta mukaan mahtui myös muutama museokäynti, yleiskokous sekä hallituksen kokous. Jäsenillä oli mahdollisuus osallistua pankin päärakennuksen tiloissa järjestettyyn yhteisnäyttelyyn *Educate to win*.

Sessiot oli koottu omiksi alateemoikseen. Omalle osalleni lankesi puheenjohtajuus kongressin ensimmäisessä sessiossa, ja sen teemana oli numismaattisten kokoelmien rooli kansallisen identiteetin symboleina. Olisi voinut kuvitella, että kansallisuuteen liittyvät kysymykset olisivat herättäneet paljonkin keskustelua, mutta aiheeseen suhtauduttiin melko neutraalisti. Oli joka tapauksessa kiinnostavaa kuulla Alankomaiden numismaattisten kokoelmien nykytilanteesta – aiemmista vaiheista on kuultu edellisissä kokouksissa. Maan kolme keskeistä numismaattista kokoelmaa yhdistettiin yhdeksi rahamuseoksi (Geldmuseum) lähes kymmenen vuotta sitten, mutta erinäisten vaiheiden jälkeen sen toiminta päättyi viime vuonna. Hollannin keskuspankki otti museon kokoelman (uudelta nimeltään Kansallinen numismaattinen kokoelma) hoitaakseen, ja kokoelmatoiminnalle yritetään nyt löytää uutta perustaa jälleen uudessa toimintaympäristössä.

Kongressin ehkä innostavimman esitelmän piti Karen Lee Smithsonian-instituutin museosta Washingtonista. Hän lähestyi kansallisuuskysymystä rahahistorian kautta. Esitelmä oli lennokka esitys Amerikan yhdysvaltojen rahoissa käytetyistä symboleista ja vertauskuvista, joilla kansakunnan identiteettiä on aikojen kuluessa rakennettu. Se oli samalla myös oivallinen tapausesimerkki siitä, miten kenties tavallisen museokävijänkin voisi saada näkemään itsestään selviltä ja kenties kuluneilta vaikuttavat kuvat ja tekstit uusin silmin. Kuka on esimerkiksi tullut miettineeksi, onko kotka moraalinen eläin? Benjamin Franklinin mielestä ei ollut, ja hänen mielestään sopivampi kansallislintu olisi ollut – kalkkuna.

Suoremmin pedagogisiin kysymyksiin paneutuivat mm. Mieka Harris British Museumista, Jenni Adam Englannin pankin museosta, Kelvin Kizito Ugandan pankista. Serbian kansallispankin edustaja Vesna Kovač esitteli mielenkiintoisen tutkimusprojektin, jossa selvitettiin lukioikäisten nuorten taloudellisia kansalaistaitoja kotitalouden budjetin suunnittelussa. Francine Farr, antiikin taidehistorian professori Montgomery collegesta Marylandista puolestaan esitteli omaa opetusohjelmaansa, jossa peruskursilla otetaan lähtökohdaksi rahataide. Rahat ovat kaikille tuttu ja arkipäiväinen ilmiö, ja niiden avulla menneiden aikojen vieraampi visuaalinen kulttuuri aukeaa helpommin niille opiskelijoille, jotka eivät ole aiemmin opiskelleet taidehistoriaa.

Vierailulla Serbian kansallispankin näyttelyssä, joka sijaitsee pankin vanhassa pääkonttorissa. Kongressipaikkana toimi uudempi päärakennus, joka on varsin Serbian oloissa varsin mahtipontisen kokoinen. Sen suunnittelu aloitettiin Jugoslavian aikana, mutta jäi valmistuttuaan Serbian kansallispankin käyttöön. (Kuva ylhäällä)

Oman rahan (tai jetonin, kuten tässä) lyöminen saa yleensä museoammattilaisetkin innostumaan. Ruuvipuristinta ei voi käyttää ilman valvontaa, sillä tottumaton käyttäjä voi helposti jäädä vinosti pyörivän vipuvarren tielle. Kuvan vasemmassa reunassa näkyy säikähtänyt rahanlyöjä Indonesiasta. (Kuva vasemmalla)

Museossa kävijät saavat myös kuvauttaa itsensä, ja kuva tulostetaan setelikopioon, jonka saa mukaansa. Kuvauspisteellä kävi melkoinen kuhina.

Viimeinen aamupäivä oli varattu työpajaan, jossa keskityttiin näyttelysuunnittelun ongelmiin saavutettavuutta sekä elämystä ja tulkintaa painottaen. Tarkastelun kohteena olivat mm. kävijätutkimukset, mielipidemittaukset, näyttelytekstien työstäminen ja visuaaliset sekä muut keinot välittää tietoa ja kokemuksia. Oli mielenkiintoista kuulla, minkälaisiin käytännön ratkaisuihin eri museoissa on päädytty. Esimerkiksi British Museumissa työskentelee nykyisin *Interpretation officer*, jonka tehtävänä on mm. editoida tutkijoiden näyttelytekstejä ja auttaa kehittämään näyttelyiden kertomuksellista luonnetta (<http://blog.britishmuseum.org/tag/interpretation/>).

Tutkijat vastaavat yleensä edelleen teksteistä itse, mutta niiden laatimisessa noudatetaan ennalta sovittuja sääntöjä pituuden ja struktuurin suhteen. Tämä on osittain myös resurssikysymys: tekstin merkitys korostuu, jos museolla ei ole mahdollisuutta pyörittää jatkuvaa opastointia. Toisaalta kysymys on myös monikielisyydestä. Monissa museoissa kamppaillaan kolme- tai jopa nelikielisten tekstien kanssa. Marseillen rahakammiossa ei tarvita kuin yksi kieli, joten siellä on mahdollista juoksuttaa näyttelyssä kolmetasoisia tekstejä, jotka on suunnattu erikseen lapsille, aikuisemmille kävijöille sekä asiantuntijoille. Tekstejä pidettiin joka tapauksessa näyttelyiden avainelementtinä.

Työpajaa ohjannut Effrosyni Nomikou Lontoon King's Collegesta on työskennellyt monessa tehtävässä museoalalla, ja osasi johdatella keskustelua hyvin. Joissain yhteyksissä ei kuitenkaan voinut olla toteamatta, että nuorempi museosukupolvi on taas keksimässä pyörää uudelleen. Monet epäonnistuneet ratkaisut eivät johdu tietämättömyydestä tai kyvyttömyydestä eläytyä museokävijän asemaan, vaan monien asioiden yhteissummasta. Numismaattisen aineiston esittämiseen kaikkia tyydyttävällä tavalla ei ole olemassa yksiselitteisiä ratkaisuja, ja useissa puheenvuoroissa tuli esille turhautuneisuus eri tahoilta esitettäviin, välillä ristiriitaisiin vaatimuksiin. Ongelmaksi koettiin myös itse päätöksentekoprosessi: kuka päättää, minkälaisia näyttelyitä museossa toteutetaan, ja minkälaisella asiantuntemuksella päätökset tehdään. Sveitsiläiskollegan esimerkkitapauksessa näyttelysuunnittelussa mukana olleet pedagogit olivat halunneet näyttelyyn lapsiystävällisiä ratkaisuja, jotka museon markkinointiosasto kumosi yhdessä yössä niiden muussa yleisössä herättämän voimakkaan vastareaktion takia – kaikkia ei voi miellyttää, ainakaan yhtä aikaa. Suuressa museossa voi tosin suunnitella jopa perusnäyttelyt niin, että niissä on erityyppisiä osioita, jotka on räätälöity eri kohderyhmiä varten.

Yleiskokouksessa käsiteltiin hallituksen valmistelemat asiat. Taloudellinen tilanne todettiin hyväksi, ICOMin toiminta-avustus on edellisvuodesta hiukan suurentunut. Varoja käytetään verkkosivujen päivityksiin, käännöksiin sekä hallinnollisiin kuluihin. Meneillään olevista projekteista raha- ja pankkimuseoiden kontaktilista on viimeisteltävänä, ja se julkaistaan ICOMONin verkkosivuilla samoin kun jo valmistunut käsikirja numismaattisten kokoelmien hoitajille (<http://network.icom.museum/icomon/resources/resources-for-money-museum-curators/>). Sivulla on jo esineitä etsitään/tarjotaan -osasto, ja sinne on tulossa myös näyttelyvaihtofoorumi. Uusin hanke liittyy konservointiin, ja siinä pyritään yhteistyöhön niin ICOM-CC:n kuin kansainvälisen numismaattisen neuvoston INC:n kanssa. Projektia vetää Karen Lee Smithsonianista. Nähtäväksi jää, toteutuuko hallituksen kokouksessa esille noussut ajatus ICOMONin omasta mitalista. Tulevien vuosien kokouspaikat on löyty lukkoon; ensi vuonna on vuorossa suppeampi kokous, joka järjestetään INC:n kongressin yhteydessä Taorminassa. Siellä järjestettäneen muistoseminaari viime vuonna kuolleen Dick Dotyn kunniaksi. Smithsonianin numismaattisen kokoelman hoitaja Dick (<http://americanhistory.si.edu/press/releases/richard-dick-g-doty-1942-2013>) kuului ICOMONin perustajajäseniin, toimi täydet kaudet hallituksessa, toimitti ICOMONin lehteä sekä kirjoitti komitean 10-vuotishistoriikin. Seuraavana vuonna kokoonnutaan ICOMin yleiskokouksen yhteydessä Milanossa, jonka jälkeen on taas kaukomaiden vuoro: hallitus päätti vihdoinkin vastata Indonesian pankin 2010 esittämään kutsuun.

Kaiken kaikkiaan kokous oli onnistunut. ICOMON on aidosti kansainvälinen ja monikulttuurinen yhteisö, joka tarjoaa erilaisia, joskus yllättäviäkin näkökulmia museotyöhön. Pankkimuseot ovat tällä hetkellä aktiivisempia osallistujia, mutta se ei estä hedelmällistä vuorovaikutusta; kaikki työskentelevät numismaattisten kokoelmien parissa, vaikka lähestymistapa ja kiinnostuksen kohteet vaihtelevat.

